

RISE UP PROJECT RISE UP

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ GREENCOMP

Κοινοπραξία έργου:

Co-funded by
the European Union

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	4
Το έργο RISE UP	4
Μεθοδολογία	6
Ευρήματα	8
1. Από τη Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	8
2. Από την Έρευνα Πεδίου	10
3. Προσαρμογή και Επικύρωση του Πλαισίου GreenComp	11
Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp του RISE UP	16
Τομέας Ικανοτήτων 1: Ενσάρκωση της Βιωσιμότητας	18
1.1 Οικοσυναισθηματικός Γραμματισμός	18
1.2 Κλιματική δικαιοσύνη με προσέγγιση ευαισθητοποιημένη στο τραύμα	19
1.3 Ενσυνείδητη Βιωσιμότητα	19
Τομέας Ικανοτήτων 2: Αποδοχή τους Πολυπλοκότητας στη Βιωσιμότητα	20
2.1 Γραμματισμός στην Κρίση	20
2.2 Γνωστική Ανθεκτικότητα	21
2.3 Μετασχηματιστική Πλαισίωση	22
Τομέας Ικανοτήτων 3: Οραματισμός Βιώσιμων Μελλοντικών Προοπτικών	23
3.1 Ενδυνάμωση τους Ελπίδας και τους Αποτελεσματικότητας	23
3.2 Ανθεκτική Προσαρμοστικότητα	23
3.3 Δημιουργική και Διεπιστημονική Διερεύνηση	24
Τομέας Ικανοτήτων 4: Δράση για τη Βιωσιμότητα	25
4.1 Αφηγηματική Ικανότητα Δράσης	25
4.2 Πρακτικές Συλλογικής Ανθεκτικότητας	26
4.3 Αναστοχαστική Πρωτοβουλία και Αυτοφροντίδα	26
Βιβλιογραφικές Αναφορές	31

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Δεξιότητες και παιδαγωγικές προσεγγίσεις για την κλιματική ανθεκτικότητα.....	9
Πίνακας 2. Κενά και ανάγκες στο πλαίσιο GreenComp σύμφωνα με τις θεματικές του RISE UP	12
Πίνακας 3. Αντιστοίχιση των προσαρμοσμένων ικανοτήτων με το πλαίσιο GreenComp.....	14

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1. Τομείς και ικανότητες του GreenComp.....	7
Σχήμα 2. Μεθοδολογία για το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο.....	8
Σχήμα 3. Οπτική αναπαράσταση του GreenComp.....	16
Σχήμα 4. Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp για Νέους Ενήλικες.....	17

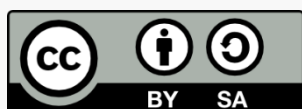
Ημερομηνία δημοσίευσης: Ιούλιος 2026

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται ανήκουν αποκλειστικά στον/στους συγγραφέα/είς και δεν αντικατοπτρίζουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Εθνικής Υπηρεσίας Erasmus+ για την Ανώτατη Εκπαίδευση (Γερμανική Υπηρεσία Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η χορηγούσα αρχή μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για αυτές.

Αριθμός έργου: 2024-DE01-KA220-HED-000246800

Συγγραφείς: Έργο RISE UP

Το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp του RISE UP για Νέους Ενήλικες © 2026 από την Κοινοπραξία RISE UP διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές.

Για να δείτε αντίγραφο της άδειας, επισκεφθείτε τη διεύθυνση <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Εισαγωγή

Το πλαίσιο RISE UP προσαρμόζει το ευρωπαϊκό πλαίσιο GreenComp ειδικά για τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΙΑΕ), παρέχοντας μια ολοκληρωμένη δομή που ενσωματώνει τις ικανότητες βιωσιμότητας στα προγράμματα σπουδών, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζει το κλιματικό άγχος των φοιτητών και των νέων ενηλίκων. Το πλαίσιο λειτουργεί ως πρακτικός οδηγός για τους επαγγελματίες της ανώτατης εκπαίδευσης, ώστε να καλλιεργούν περιβαλλοντική συνείδηση και δράση, διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα την ευημερία των φοιτητών.

Το έγγραφο διαρθρώνεται σε τέσσερα κύρια μέρη. Η Εισαγωγή τοποθετεί το πλαίσιο στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού GreenComp και του έργου RISE UP. Η ενότητα Μεθοδολογία περιγράφει την ερευνητική διαδικασία τριών σταδίων, δηλαδή βιβλιογραφική ανασκόπηση, διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες και ανάπτυξη του πλαισίου, και παρουσιάζει τα βασικά ευρήματα της βιβλιογραφικής και της επιτόπιας έρευνας που καθοδήγησαν την προσαρμογή. Η ενότητα Προσαρμογή του Πλαισίου GreenComp αντιστοιχίζει τα εντοπισμένα κενά με τις αρχικές ικανότητες, εξηγεί τη λογική της προσαρμογής και παρουσιάζει την οπτική επισκόπηση του προσαρμοσμένου πλαισίου. Ο πυρήνας του εγγράφου οργανώνεται σε τέσσερις Τομείς Ικανοτήτων: Ενσάρκωση της Βιωσιμότητας, Αποδοχή της Πολυπλοκότητας στη Βιωσιμότητα, Οραματισμός Βιώσιμων Μελλοντικών Προοπτικών και Δράση για τη Βιωσιμότητα. Κάθε τομέας περιλαμβάνει τρεις προσαρμοσμένες ικανότητες, οι οποίες παρουσιάζονται με περιγραφή, θεωρητική τεκμηρίωση και ενδεικτικό παράδειγμα. Το έγγραφο ολοκληρώνεται με Συμπεράσματα που παρέχουν καθοδήγηση για την πρακτική αξιοποίηση του πλαισίου και τις πρόσθετες διαθέσιμες πηγές υποστήριξης.

Το έργο RISE UP

Το έργο RISE UP (Ανθεκτικότητα, Καινοτομία και Ενδυνάμωση Φοιτητών Πανεπιστημίου μέσω Αναστοχαστικής Κλιματικής Εκπαίδευσης και Δράσης) δημιουργήθηκε για να αντιμετωπίσει ένα κρίσιμο κενό στην κλιματική εκπαίδευση στην ανώτατη εκπαίδευση. Παρότι πολλά πανεπιστήμια ενσωματώνουν πλέον τη βιωσιμότητα στα προγράμματα σπουδών τους, οι κυρίαρχες προσεγγίσεις δίνουν έμφαση στις τεχνικές και γνωστικές πτυχές της οικολογικής κρίσης. Οι φοιτητές συχνά έρχονται αντιμέτωποι με συντριπτικά κλιματικά δεδομένα και καταστροφικά σενάρια, χωρίς όμως να λαμβάνουν την ψυχολογική ή παιδαγωγική υποστήριξη που χρειάζονται για να επεξεργαστούν τις συναισθηματικές τους αντιδράσεις. Ως αποτέλεσμα, οι νέοι ενήλικες αναφέρουν ολοένα συχνότερα

οικολογικό άγχος, θλίψη, ενοχή και αισθήματα αδυναμίας, τα οποία μπορεί να οδηγήσουν σε αποστασιοποίηση αντί για ενδυνάμωση.

Το RISE UP ανταποκρίνεται σε αυτή την πρόκληση επιδιώκοντας να καταστήσει λειτουργικό το ευρωπαϊκό πλαίσιο GreenComp στο περιβάλλον της ανώτατης εκπαίδευσης. Το GreenComp, το οποίο δημοσιεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2022, προσφέρει ένα ολοκληρωμένο μοντέλο δώδεκα ικανοτήτων βιωσιμότητας. Ωστόσο, ο αρχικός του σχεδιασμός είναι κυρίως λειτουργικός και δεν ενσωματώνει ρητά τις συναισθηματικές, ψυχολογικές και σχεσιακές διαστάσεις της κλιματικής μάθησης, οι οποίες έχουν αναδειχθεί ως ζωτικής σημασίας για την ανθεκτικότητα των φοιτητών.

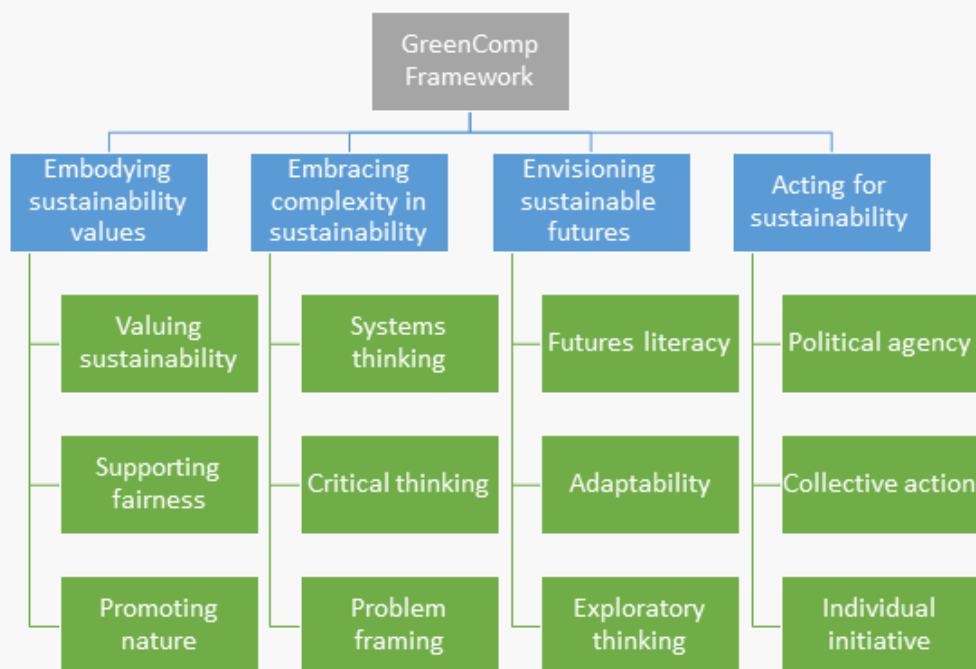
Κεντρικό αποτέλεσμα του RISE UP είναι, επομένως, το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp για Νέους Ενήλικες. Το πλαίσιο διατηρεί τις δώδεκα ικανότητες του GreenComp, εμπλουτισμένες με γνώσεις από την οικοψυχολογία, την εκπαίδευση στην ανθεκτικότητα, τη θετική ψυχολογία, τη διαχείριση κρίσεων και την παραδοσιακή οικολογική γνώση. Με αυτόν τον τρόπο συνδέει τις ικανότητες βιωσιμότητας με τις δυνατότητες που χρειάζονται οι φοιτητές για να διαχειρίζονται την κλιματική δυσφορία, να επεξεργάζονται σύνθετα συναισθήματα και να διατηρούν εποικοδομητική συμμετοχή.

Μεθοδολογία

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ικανοτήτων για τη Βιωσιμότητα (GreenComp) δημοσιεύθηκε το 2022 από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως μοντέλο αναφοράς για την υποστήριξη της εκπαίδευσης για τη βιωσιμότητα σε όλους τους τομείς της διά βίου μάθησης (Bianchi et al., 2022). Αναπτύχθηκε ως ανταπόκριση στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και στον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης, που αμφότερα ζητούν τον εξοπλισμό των εκπαιδευομένων με τις ικανότητες που απαιτούνται για να συμβάλουν στην οικολογική μετάβαση. Το GreenComp είναι σχεδιασμένο ως μη κανονιστικό πλαίσιο, παρέχοντας ένα κοινό σημείο αναφοράς και όχι ένα πρόγραμμα σπουδών, και μπορεί να προσαρμοστεί σε διαφορετικά εθνικά, θεσμικά και επιστημονικά περιβάλλοντα.

Στον πυρήνα του, το GreenComp προσδιορίζει δώδεκα ικανότητες βιωσιμότητας, οργανωμένες σε τέσσερις αλληλένδετους τομείς: 1) ενσάρκωση αξιών βιωσιμότητας, 2) αποδοχή της πολυπλοκότητας στη βιωσιμότητα, 3) οραματισμός βιώσιμων μελλοντικών προοπτικών και 4) δράση για τη βιωσιμότητα. Οι ικανότητες αυτές εκτείνονται από την αποτίμηση της βιωσιμότητας και την υποστήριξη της δικαιοσύνης έως τη συστημική σκέψη, την προσαρμοστικότητα, τη συλλογική δράση και την ατομική πρωτοβουλία. Το πλαίσιο παρέχει σε εκπαιδευτικούς και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής μια κοινή γλώσσα για τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών και την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων, διευκολύνοντας την ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Σχήμα 1. Τομείς και ικανότητες του GreenComp

Το έργο RISE UP υιοθετεί την αποστολή να καταστήσει το πλαίσιο GreenComp περισσότερο προσαρμόσιμο στα ΙΑΕ, ενσωματώνοντας τις ψυχολογικές και συναισθηματικές διαστάσεις. Το έργο επιδιώκει να καταστήσει το πλαίσιο λειτουργικό μέσα από μια διαδικασία πολλαπλών σταδίων:

1. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Κατά το αρχικό στάδιο πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση, με σκοπό τη διερεύνηση και τον προσδιορισμό των ειδικών πεδίων δεξιοτήτων που υποστηρίζουν νοοτροπίες προσαρμοσμένες στο κλίμα. Η ανασκόπηση επικεντρώθηκε σε οκτώ προκαθορισμένους και έναν αναδυόμενο τομέα: κλιματική ανθεκτικότητα, οικοψυχολογία, διαχείριση κρίσεων και αλλαγή συμπεριφοράς, οικολογικό πένθος και οικολογική ενοχή, θετική ψυχολογία, δημιουργικές και θεραπευτικές τέχνες, ενσυνείδητη και βιώσιμη διαβίωση, γνωσιακές συμπεριφορικές στρατηγικές για την κλιματική αλλαγή, καθώς και κλιματικές αφηγήσεις και αφήγηση ιστοριών. Οι τομείς αυτοί επιλέχθηκαν λόγω της συνάφειάς τους με τις αναδυόμενες συζητήσεις για την κλιματική ανθεκτικότητα και της έμφασής τους στον εσωτερικό και κοινωνικό μετασχηματισμό.

2. Επιτόπια Έρευνα

Στο επόμενο στάδιο πραγματοποιήθηκαν διαβουλεύσεις με επαγγελματίες της ανώτατης εκπαίδευσης και εμπειρογνώμονες κλιματικής ανθεκτικότητας, προκειμένου να διερευνηθούν η γνώση του πλαισίου GreenComp, οι υφιστάμενες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, οι παρατηρούμενες αντιδράσεις των φοιτητών και ο θεσμικός ρόλος των ΙΑΕ στην εκπαίδευση για την κλιματική ανθεκτικότητα.

3. Προσαρμογή και Επικύρωση

Το τελικό στάδιο, το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp για Νέους Ενήλικες, καθιστά λειτουργικό και μετασχηματίζει το GreenComp σε ένα «πλαίσιο μετασχηματιστικής εκπαίδευσης για την κλιματική ανθεκτικότητα των νέων ενηλίκων».

Σχήμα 2. Μεθοδολογία για το προσαρμοσμένο πλαίσιο

Ευρήματα

1. Από τη Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η προηγούμενη βιβλιογραφική ανασκόπηση εξέτασε ένα σύνολο προκαθορισμένων θεματικών. Στόχος αυτής της αφηγηματικής ανασκόπησης ήταν να αποσαφηνίσει τις ψυχολογικές, συμπεριφορικές και αφηγηματικές ικανότητες που θεμελιώνουν την κλιματική ανθεκτικότητα. Ως εκ τούτου, εντοπίστηκαν συστηματικά οι αντίστοιχες δεξιότητες και διδακτικές προσεγγίσεις που συνδέονται με κάθε θεματικό πεδίο.

Πίνακας 1. Δεξιότητες και παιδαγωγικές προσεγγίσεις για την κλιματική ανθεκτικότητα

Θεματική	Απαιτούμενες δεξιότητες	Διδακτική προσέγγιση	Αναφορά
Κλιματική ανθεκτικότητα	Κριτική σκέψη, επικοινωνία, ενσυναίσθηση, διορατικότητα, συναισθηματική αυτορρύθμιση, συστημική σκέψη.	Μάθηση βάσει έργων, συνεργατική μάθηση, βιωματική μάθηση, διεπιστημονική μάθηση, μάθηση μέσω κοινωνικής προσφοράς, αφήγηση ιστοριών, πολιτισμικά συναφής παιδαγωγική, κριτική παιδαγωγική	Leal Filho et al. (2016, 2025); Wamsler & Brink (2018); Mochizuki & Bryan (2015)
Οικοψυχολογία	Συναισθηματική ρύθμιση, οικολογικός γραμματισμός, αναστοχαστική επίγνωση, σύνδεση με τη φύση.	Μάθηση βασισμένη στον τόπο, ημερολόγιο φύσης, συγγραφή οικοβιογραφιών, αναγνώριση τοπικής χλωρίδας και πανίδας, ενσωμάτωση αυτόχθονης γνώσης	Ricket (2021); Ives et al. (2020); Biswas (2022)
Διαχείριση κρίσεων και αλλαγή συμπεριφοράς	Ηγεσία, λήψη αποφάσεων, ανθεκτικότητα, επικοινωνία, αναλυτική σκέψη, οικοδόμηση εμπιστοσύνης.	Μοντελοποίηση συμπεριφοράς, δραστηριότητες οικοδόμησης εμπιστοσύνης, ασκήσεις προσομοίωσης, κοινωνικοπολιτισμική πλαισίωση	Lalonde & Roux-Dufort (2013); Webb (2012); Williamson et al. (2018)
Οικολογικό πένθος και οικολογική ενοχή	Συναισθηματική ρύθμιση, νοηματοδότηση, ανθεκτικότητα, ενεργητική ακρόαση, ηθικός αναστοχασμός.	Μοντέλο Αναστοχάζομαι - Ενημερώνομαι - Δρω, κύκλοι πένθους, κλιματική αφήγηση, οικολογική εικαστική θεραπεία, Μοντέλο Διπλής Διεργασίας	Pihkala (2022); Nambiar & Singh (2023); Cooke et al. (2024); Comtesse et al. (2021)
Θετική ψυχολογία	Αυτοαναστοχασμός, συναισθηματική ρύθμιση, εσωτερικά κίνητρα, αυτοαποτελεσματικότητα, επιμονή, ευθύνη του πολίτη.	Πρακτικές αυτοαναστοχασμού, ελπιδοφόρες αφηγήσεις, ενεργητική ακρόαση, επικοινωνία με σεβασμό	Corral-Verdugo (2012); Seligman et al. (2005); Boyer Sudduth (2020)
Δημιουργικές θεραπευτικές προσεγγίσεις	Καλλιτεχνική έκφραση, διευκόλυνση ευαισθητοποιημένη στο τραύμα, οικολογική ενσυναίσθηση, δημιουργικότητα.	Μοντέλο κεφάλι - χέρια - καρδιά, υπαίθρια καλλιτεχνική δημιουργία, αναστοχαστική αφήγηση, δραστηριότητες στη φύση	Bentz (2020); Scheirich (2020); McLaughlin & Seabrook (2025)
Ενσυνειδητότητα και βιώσιμη διαβίωση	Αυτοεπίγνωση, εστιασμένη προσοχή, μη επικριτική αποδοχή, συμπόνια, ηθικές αξίες.	Τυπικός διαλογισμός, άτυπη ενσυνειδητότητα στις καθημερινές δραστηριότητες, στοχαστικές πρακτικές στην εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα.	Wamsler et al. (2018); Jansen et al. (2024); Barbir et al. (2025).
Γνωσιακές συμπεριφορικές	Γνωστική αναδόμηση, συναισθηματική ρύθμιση, ενσυνειδητότητα, επίλυση	Ψυχοεκπαίδευση, εκπαίδευση δεξιοτήτων, παιχνίδι ρόλων,	Hofmann et al. (2012); Ojala (2012); Wang et al.

στρατηγικές για την κλιματική αλλαγή	προβλημάτων, κριτική σκέψη, αναζήτηση βοήθειας.	ημερολόγια σκέψεων, ψηφιακά εργαλεία ψυχικής υγείας.	(2023); Crandon et al. (2022).
Κλιματικές αφηγήσεις και αφήγηση ιστοριών.	Αναστοχαστική σκέψη, δημιουργικότητα, ενσυναίσθηση, αφηγηματική πειθώ, οπτική ερμηνεία, οικοδόμηση εμπιστοσύνης.	Ψηφιακή αφήγηση, διαμεσικές αφηγήσεις, δημιουργία podcast, πολυγλωσσική δημιουργία ιστοριών, παιχνίδι ρόλων.	Rabelista-Nijhof (2023); Macleroy & Chung (2023); Coren & Wang (2024); Harris (2020).

2. Από την Έρευνα Πεδίου

Με βάση τα ευρήματα της βιβλιογραφικής έρευνας, αναπτύχθηκε η στρατηγική επιτόπιας έρευνας με τη συμμετοχή εμπειρογνομόνων κλιματικής ανθεκτικότητας και επαγγελματιών της ανώτατης εκπαίδευσης. Στόχος ήταν να διερευνηθούν κοινά μοτίβα και να αξιολογηθεί η τρέχουσα κατάσταση της ψυχικής υγείας και της κλιματικής ευαισθητοποίησης των νέων ενηλίκων στα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τα ερωτήματα αφορούσαν την κατανόηση και τη συνάφεια του πλαισίου GreenComp, το κλιματικό άγχος και τις ψυχοκοινωνικές του διαστάσεις, καθώς και την ανάπτυξη ενός οράματος για το μέλλον βασισμένου σε ικανότητες βιωσιμότητας. Τα βασικά ευρήματα συνοψίζονται παρακάτω:

- Διαπιστώνεται μια συνεπής και επείγουσα απαίτηση για ενσωμάτωση ολόκληρου του φάσματος των ικανοτήτων GreenComp στην ανώτατη εκπαίδευση. Παρότι ο βαθμός εξοικείωσης με αυτές τις ικανότητες διέφερε ανάλογα με το περιβάλλον, το πλαίσιο αναγνωρίστηκε ευρέως ως ισχυρή βάση για την ενσωμάτωση αξιών βιωσιμότητας στα προγράμματα σπουδών. Οι βασικές ικανότητες θεωρήθηκαν ουσιώδεις για την προετοιμασία των φοιτητών να ανταποκριθούν στην πολυπλοκότητα, την αβεβαιότητα και τις συναισθηματικές απαιτήσεις των προκλήσεων που σχετίζονται με το κλίμα.
- Οι εμπειρογνώμονες παρείχαν μια λεπτομερή ανάλυση των συναισθηματικών αντιδράσεων των φοιτητών στην κλιματική αλλαγή, επισημαίνοντας σημαντικές περιφερειακές διαφοροποιήσεις. Στη Δυτική Ευρώπη, οι νέοι βιώνουν συχνά κλιματικό πένθος, ενώ στην Ανατολική και Νότια Ευρώπη παρατηρήθηκε έλλειψη συναισθηματικής εμπλοκής. Η αποστασιοποίηση αυτή συνδέθηκε με την απουσία θεσμικών πολιτικών που μεταφράζουν τις αρχές της βιωσιμότητας σε καθημερινές πρακτικές.

- Τονίστηκε η σημασία των ψυχοκοινωνικών ικανοτήτων για την ανάπτυξη και ενίσχυση της κλιματικής ανθεκτικότητας. Δεξιότητες όπως η συναισθηματική ρύθμιση, η διαχείριση του άγχους, η συνεργασία και η συμβολική επικοινωνία, για παράδειγμα μέσω της τέχνης και της αφήγησης ιστοριών, θεωρήθηκαν απαραίτητες.
- Ο ρόλος των ΙΑΕ στην παροχή συναισθηματικής υποστήριξης προς τους φοιτητές θεωρήθηκε κρίσιμος. Αυτό περιλαμβάνει την καλλιέργεια ψυχολογικής ασφάλειας, ανθεκτικότητας και αίσθησης σκοπού μέσα από επίσημα και ανεπίσημα συστήματα υποστήριξης. Οι εμπειρογνώμονες περιέγραψαν ένα εύρος θεσμικών πρακτικών που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της συμμετοχής των φοιτητών.
- Υπήρξε ευρεία συναίνεση σχετικά με την ανάγκη μετάβασης από τη διδασκαλία που βασίζεται στη διάλεξη προς τη συμμετοχική, διεπιστημονική και συνδεδεμένη με τον πραγματικό κόσμο μάθηση. Οι εμπειρογνώμονες υποστήριξαν την ενσωμάτωση της διεπιστημονικότητας σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Στα ΙΑΕ, η ενσωμάτωση αυτή θα πρέπει να συνδέει την επιστήμη, την ιδιότητα του πολίτη και τις τέχνες, διασφαλίζοντας ότι οι ηθικές, κοινωνικές, φιλοσοφικές και καλλιτεχνικές διαστάσεις της κλιματικής αλλαγής αντιμετωπίζονται παράλληλα με το επιστημονικό περιεχόμενο.
- Οι εμπειρογνώμονες εντόπισαν ποικίλες παιδαγωγικές προσεγγίσεις για την υποστήριξη της ανάπτυξης ικανοτήτων κλιματικής ανθεκτικότητας, καλύπτοντας τις τρεις βασικές διαστάσεις της ανθρώπινης λειτουργίας: τη συναισθηματική, τη γνωστική και τη συμπεριφορική. Οι προτεινόμενες μέθοδοι περιλάμβαναν μάθηση βάσει έργων και προβλημάτων ή περιπτώσεων, συζητήσεις, διεπιστημονική και βιωματική μάθηση, αφήγηση ιστοριών και αφηγηματικές πρακτικές, ασκήσεις ενσυνειδητότητας και στοχασμού, δημιουργικές και εκφραστικές τέχνες, εκπαίδευση στη συναισθηματική νοημοσύνη και καθοδήγηση.

3. Προσαρμογή και Επικύρωση του Πλαισίου GreenComp

Το πλαίσιο GreenComp έχει σχεδιαστεί με γενικό και οριζόντιο χαρακτήρα, και ένας από τους περιορισμούς του είναι ότι απευθύνεται σε ένα ευρύ κοινό βάσει γενικών κριτηρίων βιωσιμότητας. Το έργο RISE UP αντιμετωπίζει το GreenComp ως βάση και το αναδομεί λαμβάνοντας υπόψη τις ψυχολογικές, πολιτισμικές και παιδαγωγικές προκλήσεις της κλιματικής κρίσης.

Η έρευνα, δηλαδή η βιβλιογραφική ανασκόπηση και οι διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες, έδειξε ότι οι εκπαιδευόμενοι στην ανώτατη εκπαίδευση βιώνουν ολοένα συχνότερα οικολογικό άγχος, πένθος και αισθήματα αδυναμίας, τα οποία το GreenComp δεν αντιμετωπίζει ρητά. Παράλληλα, το έργο RISE UP πρότεινε εννέα θεματικές προτεραιότητες που είναι κρίσιμες για την οικοδόμηση ενός πλαισίου μετασχηματιστικής εκπαίδευσης για την κλιματική ανθεκτικότητα: κλιματική ανθεκτικότητα, οικοψυχολογία, διαχείριση κρίσεων και αλλαγή συμπεριφοράς, οικολογικό πένθος και οικολογική ενοχή, θετική ψυχολογία, δημιουργική δράση και θεραπευτικές τέχνες, ενσυνειδητότητα και βιώσιμη διαβίωση, γνωσιακές συμπεριφορικές στρατηγικές, καθώς και κλιματικές αφηγήσεις και αφήγηση ιστοριών.

Τα κενά που εντοπίσαμε στο GreenComp αντιπροσωπεύουν την απόσταση μεταξύ του υφιστάμενου ευρωπαϊκού πλαισίου και αυτών των εννέα θεματικών του έργου. Η κάλυψη των κενών επιτρέπει τον εμπλουτισμό του GreenComp με τις ψυχοκοινωνικές και παιδαγωγικές διαστάσεις που απαιτούνται για την υποστήριξη των νέων ενηλίκων στην ανώτατη εκπαίδευση.

Ο παρακάτω πίνακας απεικονίζει αυτή τη σύνδεση, αντιστοιχίζοντας τις θεματικές που προσδιορίστηκαν με τα κενά και τις ανάγκες που ανέδειξε η έρευνά μας και παρουσιάζοντας τον τρόπο με τον οποίο κάθε θεματική τροφοδοτεί **το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp για Νέους Ενήλικες**.

Πίνακας 2. Κενά και ανάγκες στο πλαίσιο GreenComp σύμφωνα με τις θεματικές του RISE UP

Θεματική RISE UP	Κενό στο GreenComp	Ανάγκη / Απαίτηση	Επίπτωση για τα ΙΑΕ
Κλιματική ανθεκτικότητα	Το GreenComp καλύπτει την προσαρμοστικότητα, αλλά όχι τη συναισθηματική διαχείριση ή την ευημερία.	Ενσωμάτωση δεξιοτήτων ανθεκτικότητας και αυτοφροντίδας, όπως ρύθμιση άγχους, υποστήριξη ομοτίμων και ενσυνειδητότητα.	<i>Ανθεκτική Προσαρμοστικότητα: Οι φοιτητές αποκτούν εργαλεία αντιμετώπισης της κλιματικής δυσφορίας και της αβεβαιότητας.</i>
Οικοψυχολογία	Απουσιάζουν οι συναισθηματικές και ψυχολογικές διαστάσεις της βιωσιμότητας.	Ενσωμάτωση οικοσυναισθηματικού γραμματισμού και αναγνώρισης του οικολογικού άγχους, του	<i>Οικοσυναισθηματικός γραμματισμός: Οι φοιτητές μπορούν να κατονομάζουν και να επεξεργάζονται συναισθήματα που</i>

		πένθους, του θυμού και της ελπίδας.	συνδέονται με την κλιματική αλλαγή.
Διαχείριση κρίσεων και αλλαγή συμπεριφοράς	Οι ικανότητες εστιάζουν στην ατομική δράση και όχι στη συλλογική λήψη αποφάσεων σε συνθήκες κρίσης.	Διδασκαλία ηγεσίας με επίγνωση της κρίσης, ταχείας λήψης αποφάσεων, συντονισμού και στρατηγικών αλλαγής συμπεριφοράς.	Γραμματισμός στην κρίση: Οι φοιτητές αναπτύσσουν ψύχραιμη ηγεσία και ικανότητες αλλαγής συμπεριφοράς.
Οικολογικό πένθος και οικολογική ενοχή	Το GreenComp δεν αντιμετωπίζει το πένθος, την ενοχή ή την παράλυση στη μάθηση για τη βιωσιμότητα.	Εισαγωγή γραμματισμού στο πένθος και μοντέλων διοχέτευσης της ενοχής σε δράση.	Μετασχηματιστική πλαισίωση: Οι φοιτητές μαθαίνουν να επεξεργάζονται το πένθος και την ενοχή και να αποφεύγουν την παράλυση.
Θετική ψυχολογία	Η σημερινή έμφαση δίνεται στα προβλήματα και τους κινδύνους, με περιορισμένη προσοχή στην ελπίδα, την αποτελεσματικότητα και την επιμονή.	Ενσωμάτωση επικοινωνίας βασισμένης στα δυνατά σημεία, καλλιέργειας ελπίδας και αυτοαποτελεσματικότητας.	Ελπίδα και αποτελεσματικότητα: Οι φοιτητές διατηρούν το κίνητρο μέσω εποικοδομητικής κλιματικής συμμετοχής.
Δημιουργική δράση / θεραπευτικές τέχνες	Η δημιουργικότητα και οι τέχνες αξιοποιούνται ανεπαρκώς στη διδασκαλία της βιωσιμότητας στην ανώτατη εκπαίδευση.	Αξιοποίηση τεχνών, αφήγησης ιστοριών και μεθόδων βασισμένων στη φύση για αναστοχασμό και δράση.	Δημιουργική και διεπιστημονική διερεύνηση: Οι φοιτητές εξερευνούν τη βιωσιμότητα μέσω καλλιτεχνικών και θεραπευτικών μεθόδων.
Ενσυνειδητότητα και βιώσιμη διαβίωση	Οι ικανότητες δίνουν έμφαση στη γνώση και τις δεξιότητες, όχι στις καθημερινές βιώσιμες πρακτικές για την ευημερία.	Ενσωμάτωση ενσυνειδητότητας, πρακτικών βιώσιμου τρόπου ζωής και αναστοχαστικών συνηθειών.	Ενσυνείδητη βιωσιμότητα: Οι φοιτητές συνδέουν την καθημερινή ζωή με την ανθεκτικότητα και τις αξίες βιωσιμότητας.

Γνωσιακές συμπεριφορικές στρατηγικές για την κλιματική αλλαγή	Δεν δίνεται προσοχή σε στρατηγικές αντιμετώπισης ή στην επικοδομητική αναπλαισίωση σκέψεων και συμπεριφορών.	Ενσωμάτωση γνωσιακών συμπεριφορικών εργαλείων, όπως αναπλαισίωση σκέψεων, διαχείριση άγχους και συμπεριφορική ενεργοποίηση.	<i>Γνωστική ανθεκτικότητα: Οι φοιτητές μαθαίνουν να ρυθμίζουν σκέψεις και συμπεριφορές για την αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους.</i>
Κλιματικές αφηγήσεις και αφήγηση ιστοριών	Το GreenComp δεν δίνει έμφαση στις πολιτισμικές αφηγήσεις ή στην αφήγηση ιστοριών ως εργαλεία ικανότητας δράσης.	Αξιοποίηση αφήγησης ιστοριών, υποθετικών μελλοντικών προοπτικών και συλλογικής οικοδόμησης αφηγήσεων.	<i>Αφηγηματική ικανότητα δράσης: Οι φοιτητές δημιουργούν ενδυναμωτικές κλιματικές ιστορίες που υποστηρίζουν τη δράση.</i>

Η ευθυγράμμιση των εντοπισμένων κενών με τις θεματικές του RISE UP δείχνει πώς κάθε θεματική εμπλουτίζει και διευρύνει το πλαίσιο GreenComp. Η αντιστοίχιση καταδεικνύει ότι οι θεματικές του RISE UP δεν αποτελούν πρόσθετες ικανότητες ανεξάρτητες από το GreenComp, αλλά θεματικούς φακούς που μετασχηματίζουν και εμβαθύνουν τις υφιστάμενες δώδεκα ικανότητες. Το επόμενο βήμα είναι, επομένως, η παρουσίαση του Προσαρμοσμένου Πλαισίου GreenComp για Νέους Ενήλικες, μιας αναδιατυπωμένης εκδοχής στην οποία κάθε ικανότητα επαναπλαισιώνεται ώστε να ενσωματώνει την ανθεκτικότητα, την οικοψυχολογία και άλλες ψυχοκοινωνικές διαστάσεις που είναι ουσιώδεις για τους εκπαιδευόμενους της ανώτατης εκπαίδευσης απέναντι στην κλιματική κρίση.

Πίνακας 3. Αντιστοίχιση των Προσαρμοσμένων Ικανοτήτων με το Πλαίσιο GreenComp

Αρχική ικανότητα GreenComp	Θεματικές RISE UP	Προσαρμοσμένη ικανότητα (εμπλουτισμένη με τις θεματικές του RISE UP)
1. Αποτίμηση της βιωσιμότητας	Οικοψυχολογία· Ενσυνειδητότητα και βιώσιμη διαβίωση	Οικοσυναισθηματικός γραμματισμός — ενσωμάτωση προσωπικού νοήματος, κλιματικών συναισθημάτων και ενσυνειδητότητας στην καθημερινή βιώσιμη διαβίωση.
2. Υποστήριξη της δικαιοσύνης	Οικολογικό πένθος και οικολογική ενοχή· Κλιματική ανθεκτικότητα	Κλιματική δικαιοσύνη με προσέγγιση ευαισθητοποιημένη στο τραύμα — αναγνώριση των άνισων κλιματικών επιπτώσεων, αντιμετώπιση της οικολογικής ενοχής και προώθηση της ψυχολογικής ασφάλειας.

3. Προώθηση της φύσης	Ενσυνειδητότητα και βιώσιμη διαβίωση· Δημιουργική δράση / θεραπευτικές τέχνες· Οικοψυχολογία	Ενσυνείδητη βιωσιμότητα — ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ευημερίας μέσω βιωματικής, δημιουργικής και θεραπευτικής εμπλοκής με τα οικοσυστήματα.
4. Συστημική σκέψη	Διαχείριση κρίσεων και αλλαγή συμπεριφοράς· Οικοψυχολογία	Γραμματισμός στην κρίση — κατανόηση των κλιματικών συστημάτων ως αλληλένδετων οικολογικών, κοινωνικών και ψυχολογικών διεργασιών.
5. Κριτική σκέψη	Οικοψυχολογία· Γνωσιακές συμπεριφορικές στρατηγικές	Γνωστική ανθεκτικότητα — αμφισβήτηση καταστροφολογικών ή αρνητικών αφηγήσεων και αναπλαισίωση των προκλήσεων μέσω της ανθεκτικότητας και στρατηγικών ΓΣΘ.
6. Πλαισίωση προβλημάτων	Οικολογικό πένθος και οικολογική ενοχή· Θετική ψυχολογία	Μετασχηματιστική πλαισίωση — αναγνώριση και ενσωμάτωση του οικολογικού πένθους και της οικολογικής ενοχής στον προσδιορισμό προβλημάτων βιωσιμότητας.
7. Γραμματισμός για το μέλλον	Κλιματικές αφηγήσεις και αφήγηση ιστοριών· Θετική ψυχολογία	Ελπίδα και αποτελεσματικότητα — οραματισμός ελπιδοφόρων, πλουραλιστικών και δίκαιων μελλοντικών προοπτικών μέσω αφήγησης, ιστοριών και τεχνών.
8. Προσαρμοστικότητα	Κλιματική ανθεκτικότητα· Γνωσιακές συμπεριφορικές στρατηγικές· Ενσυνειδητότητα και βιώσιμη διαβίωση	Ανθεκτική προσαρμοστικότητα — συνδυασμός ευελιξίας με εκπαίδευση στην ανθεκτικότητα, ρύθμιση άγχους και γνωσιακά συμπεριφορικά εργαλεία.
9. Διερευνητική σκέψη	Δημιουργική δράση / θεραπευτικές τέχνες· Κλιματικές αφηγήσεις και αφήγηση ιστοριών	Δημιουργική και διεπιστημονική διερεύνηση — αξιοποίηση τεχνών, σχεδιασμού και θεραπευτικών πρακτικών παράλληλα με την επιστήμη.
10. Πολιτική ικανότητα δράσης	Κλιματική ανθεκτικότητα· Θετική ψυχολογία	Αφηγηματική ικανότητα δράσης — αξιοποίηση της αφήγησης ιστοριών για την καλλιέργεια ηγεσίας που εξισορροπεί τον ακτιβισμό, τη φροντίδα και την ευημερία.
11. Συλλογική δράση	Κλιματική ανθεκτικότητα· Διαχείριση κρίσεων και αλλαγή συμπεριφοράς· Οικοψυχολογία	Πρακτικές συλλογικής ανθεκτικότητας — ενσωμάτωση υποστήριξης από ομοτίμους, ομαδικού διαλόγου και κοινοτικής φροντίδας σε έργα βιωσιμότητας.
12. Ατομική πρωτοβουλία	Ενσυνειδητότητα και βιώσιμη διαβίωση· Θετική ψυχολογία	Αναστοχαστική πρωτοβουλία και αυτοφροντίδα — εξισορρόπηση της ατομικής ικανότητας δράσης με όρια, ενσυνειδητότητα και πρακτικές βιώσιμης διαβίωσης.

Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp του RISE UP

Με βάση τα κενά και τις δραστηριότητες αντιστοίχισης των προηγούμενων ενοτήτων, το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp του RISE UP για Νέους Ενήλικες διατηρεί τους τέσσερις βασικούς τομείς ικανοτήτων του αρχικού GreenComp, εμπλουτίζοντας παράλληλα καθεμία από τις δώδεκα υφιστάμενες ικανότητες με τις ψυχοκοινωνικές και παιδαγωγικές διαστάσεις που εντοπίστηκαν μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και τις διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες. Παραμένοντας πιστό στις αρχές διασύνδεσης του GreenComp (Σχ. 3), οι τέσσερις βασικοί τομείς ικανοτήτων παραμένουν ίδιοι. Οι δώδεκα προσαρμοσμένες και αλληλένδετες ικανότητες αντιμετωπίζονται ως μέρη ενός ενιαίου συνόλου.

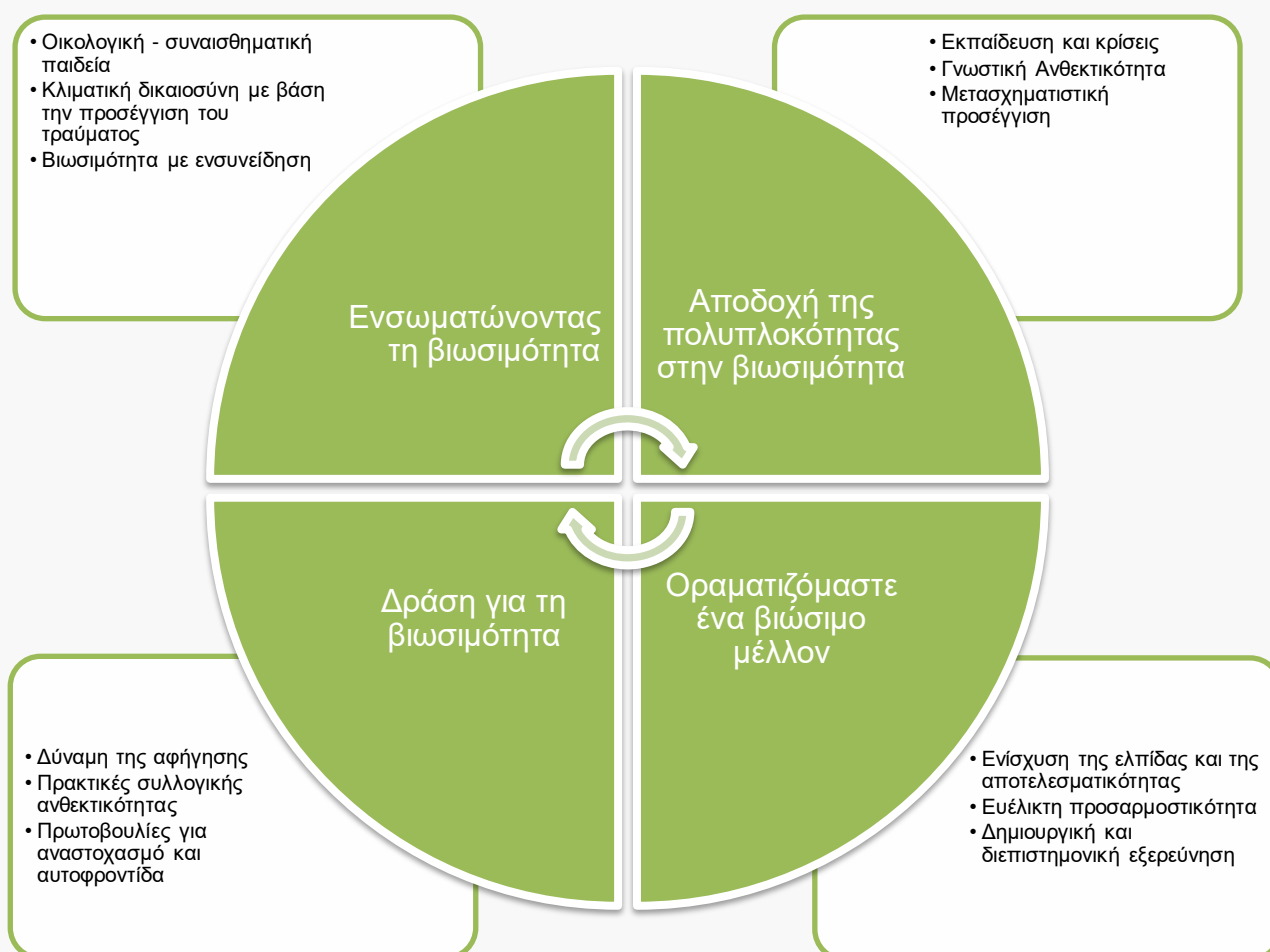
Σχήμα 3. Οπτική αναπαράσταση του GreenComp

Σημείωση. Από το GreenComp, «Το ευρωπαϊκό πλαίσιο δεξιοτήτων για τη βιωσιμότητα» (σ. 16) των Bianchi κ.ά., 2022. Πνευματικά δικαιώματα 2022: Γραφείο Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αντί να εισάγει εντελώς νέες ικανότητες, η προσαρμογή αναδιατυπώνει και εμβαθύνει τις αρχικές δώδεκα, ενσωματώνοντας γνώσεις από την οικοψυχολογία, τη θετική ψυχολογία, τις γνωσιακές συμπεριφορικές προσεγγίσεις, τη διαχείριση κρίσεων και τις δημιουργικές και θεραπευτικές τέχνες. Κάθε προσαρμοσμένη ικανότητα διατηρεί, επομένως, τη θεωρητική της σύνδεση με το GreenComp, αποκτώντας παράλληλα τις συναισθηματικές, σχεσιακές και προσανατολισμένες στην ανθεκτικότητα διαστάσεις που απαιτούν τα περιβάλλοντα ανώτατης εκπαίδευσης (Σχ. 4).

Σχήμα 4. Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp για Νέους Ενήλικες

Τομέας Ικανοτήτων 1: Ενσάρκωση της Βιωσιμότητας

1.1 Οικοσυναισθηματικός Γραμματισμός

Περιγραφή: ενσωμάτωση του προσωπικού νοήματος, των κλιματικών συναισθημάτων και της ενσυνειδητότητας στην καθημερινή βιώσιμη διαβίωση.

Οι αξίες της βιωσιμότητας δεν μπορούν να διαχωριστούν από τα συναισθήματα που προκαλεί η κλιματική αλλαγή. Η ψυχολογική ανθεκτικότητα και η οικολογική σταθερότητα ενισχύονται αμοιβαία μέσα από μια βαθιά, πνευματική σύνδεση με τη φύση (Biswas, 2022). Ο εξοπλισμός των φοιτητών με γνωστικά και συναισθηματικά εργαλεία καλλιεργεί βαθύτερη συμμετοχή και αποτρέπει την εξουθένωση. Η ενσωμάτωση της ενσυνειδητότητας και της οικοψυχολογίας βοηθά τους φοιτητές να αναγνωρίσουν ότι συναισθήματα όπως το άγχος, ο θυμός ή η ελπίδα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της μάθησης για τη βιωσιμότητα. Η οικοψυχολογία συμβάλλει στην κλιματική ανθεκτικότητα, αναδεικνύοντας τις ψυχολογικές ικανότητες που υποστηρίζουν προσαρμοστικές αντιδράσεις στις οικολογικές αντιξοότητες. Μέσα από αυτή τη συνεχή εμπλοκή, τα άτομα μπορούν να αναπτύξουν μια γειωμένη αίσθηση επείγοντος και να μειώσουν το κλιματικό άγχος (Biswas, 2022).

Παράδειγμα: Στις διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες παρατηρήθηκε ότι οι φοιτητές συχνά αστειεύονταν ή σιωπούσαν όταν κατακλύζονταν από κλιματικές πληροφορίες, μια αμυντική συμπεριφορά που αποκάλυπτε την ανάγκη καθοδηγούμενης συναισθηματικής επεξεργασίας. Η ενσωμάτωση οικοσυναισθηματικών αξιών νομιμοποιεί αυτά τα συναισθήματα και παρέχει ασφαλείς χώρους αναστοχασμού.

1.2 Κλιματική δικαιοσύνη με προσέγγιση ευαισθητοποιημένη στο τραύμα

Περιγραφή: Αναγνώριση των άνισων κλιματικών επιπτώσεων, με παράλληλη αντιμετώπιση της οικολογικής ενοχής και προώθηση της ψυχολογικής ασφάλειας.

Η εκπαίδευση για την κλιματική δικαιοσύνη απαιτεί από τους φοιτητές να εξετάζουν κριτικά την άνιση κατανομή των κλιματικών επιπτώσεων και τις ηθικές ευθύνες των σημερινών γενεών απέναντι στις μελλοντικές και τις περιθωριοποιημένες ομάδες (Gardiner, 2011). Στην ανώτατη εκπαίδευση, η οικοδόμηση κλιματικής ανθεκτικότητας πρέπει να εντάσσεται στο πλαίσιο της κλιματικής δικαιοσύνης, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο οι παιδαγωγικές καινοτομίες μπορούν να προετοιμάσουν τους εκπαιδευόμενους για τις προκλήσεις που σχετίζονται με το κλίμα (Leal Filho et al., 2025). Μια προσέγγιση ευαισθητοποιημένη στο τραύμα διασφαλίζει ότι οι συζητήσεις περί δικαιοσύνης δεν επανατραυματίζουν τους φοιτητές, αλλά προσφέρουν διαδρομές φροντίδας για την επεξεργασία του οικολογικού πένθους και της ενοχής, ενισχύοντας ταυτόχρονα την ενδυνάμωση.

Παράδειγμα: Οι διαβουλεύσεις έδειξαν ότι, σε περιοχές όπου οι τοπικές εμπειρίες των κλιματικών επιπτώσεων δεν ενσωματώνονταν επαρκώς, οι φοιτητές συχνά αντιλαμβάνονταν την κλιματική αλλαγή ως «μακρινή». Αντίθετα, σε περιβάλλοντα όπου το κόστος της κλιματικής αλλαγής ήταν περισσότερο παρόν στη συλλογική αφήγηση, οι φοιτητές περιέγραφαν συχνότερα ότι ένιωθαν «χαμένοι» ή κατακλυσμένοι από απόγνωση. Οι εμπειρογνώμονες τόνισαν ότι η ενσωμάτωση προσεγγίσεων ευαισθητοποιημένων στο τραύμα και η δημιουργία ασφαλών χώρων διαλόγου μπορούν να βοηθήσουν και τις δύο ομάδες να εμπλακούν εποικοδομητικά με την κλιματική δικαιοσύνη.

1.3 Ενσυνείδητη Βιωσιμότητα

Περιγραφή: Ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ευημερίας μέσω βιωματικής, δημιουργικής και θεραπευτικής εμπλοκής με τα οικοσυστήματα.

Η οικοψυχολογία και η περιβαλλοντική εκπαίδευση υπογραμμίζουν ότι μια βαθύτερη σύνδεση με τη φύση καλλιεργεί ψυχολογική ανθεκτικότητα, οικολογική υπευθυνότητα και ευημερία. Ο Biswas (2022) το περιγράφει ως μορφή «θεραπευτικής αμοιβαιότητας», όπου η ανθρώπινη και η οικολογική ευημερία

ενισχύουν η μία την άλλη. Οι Ives et al. (2017, 2020) υποστηρίζουν ότι η επανασύνδεση με τη φύση είναι κεντρική για την καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης και φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς. Έχει τους αποδειχθεί ότι οι παρεμβάσεις βασισμένες στη φύση μειώνουν το άγχος και υποστηρίζουν τη συναισθηματική ρύθμιση (Marselle et al., 2019), ενώ οι υπαίθριες παιδαγωγικές ενισχύουν την ανθεκτικότητα των φοιτητών και την ικανότητά τους να διαχειρίζονται το κλιματικό άγχος (Bragg & Atkins, 2016). Οι σχεσιακές προσεγγίσεις υπερβαίνουν την απλή παρατήρηση της φύσης και ενθαρρύνουν τους εκπαιδευόμενους να συνδημιουργούν νόημα με τον πέραν του ανθρώπινου κόσμο, μέσω ενσώματων, αισθητηριακών και δημιουργικών πρακτικών.

Παράδειγμα: Τους συνεντεύξεις, οι εμπειρογνώμονες τόνισαν έντονα τη σημασία των δραστηριοτήτων στη φύση και των δημιουργικών και θεραπευτικών τεχνών. Οι περίπατοι ενσυνειδητότητας, οι υπαίθριες δραστηριότητες και τα δημιουργικά καλλιτεχνικά έργα μπορούν να βοηθήσουν τους φοιτητές να επεξεργάζονται τα κλιματικά τους συναισθήματα, αναπτύσσοντας παράλληλα μια πιο αμοιβαία σχέση με τη φύση.

Τομέας Ικανοτήτων 2: Αποδοχή τους Πολυπλοκότητας στη Βιωσιμότητα

2.1 Γραμματισμός στην Κρίση

Περιγραφή: Κατανόηση των κλιματικών συστημάτων ως αλληλένδετων οικολογικών, κοινωνικών και ψυχολογικών διεργασιών.

Η συστημική σκέψη αποτελεί θεμελιώδη ικανότητα για τη μάθηση σχετικά με τη βιωσιμότητα. Ο Senge (2006) την περιγράφει ως την πειθαρχία της αναγνώρισης διασυνδέσεων, βρόχων ανατροφοδότησης και μακροπρόθεσμων προτύπων, αντί της εστίασης σε μεμονωμένα γεγονότα. Στο GreenComp, η ικανότητα αυτή αναδεικνύει την ανάγκη κατανόησης της πολυπλοκότητας, της στην ανώτατη εκπαίδευση συχνά εφαρμόζεται μόνο σε οικολογικά ή οικονομικά συστήματα. Με βάση την έκκληση του Sterling (2010) για μετασχηματιστική μάθηση και την έμφαση των Leal Filho et al. (2025) στην κλιματική ανθεκτικότητα στην εκπαίδευση, η οικοψυχοκοινωνική συστημική σκέψη, δηλαδή η κατανόηση των κλιματικών συστημάτων ως αλληλένδετων οικολογικών, κοινωνικών και ψυχολογικών διεργασιών, διευρύνει το πεδίο ώστε να συμπεριλάβει τους τρόπους με τους οποίους η κλιματική

διαταραχή αλληλεπιδρά με την κοινωνική εμπιστοσύνη, την ανισότητα και την ψυχική υγεία. Η πλαισίωση αυτών των αλληλεξαρτήσεων εξοπλίζει τους φοιτητές όχι μόνο με αναλυτικά εργαλεία, αλλά και με γραμματισμό στην κρίση: την ικανότητα να παραμένουν ψύχραιμοι, κριτικοί και προσαρμοστικοί απέναντι σε συστημικούς κλυδωνισμούς.

Παράδειγμα: Οι εμπειρογνώμονες επισήμαναν ότι η συστημική σκέψη πρέπει να υπερβαίνει την αφηρημένη μοντελοποίηση και να περιλαμβάνει τους εμπειρίες των φοιτητών από το άγχος, την ανασφάλεια και την ευαλωτότητα τους κοινότητας. Για παράδειγμα, η χαρτογράφηση του τρόπου με τον οποίο οι κλιματικοί κλυδωνισμοί επηρεάζουν τη στέγαση, την ψυχική υγεία και την κοινωνική εμπιστοσύνη μπορεί να οδηγήσει σε πιο ρεαλιστικές και ενδυναμωτικές συζητήσεις.

2.2 Γνωστική Ανθεκτικότητα

Περιγραφή: Αμφισβήτηση καταστροφολογικών ή αρνητικών αφηγήσεων και αναπλαισίωση των προκλήσεων μέσω της ανθεκτικότητας και γνωσιακών συμπεριφορικών στρατηγικών.

Η παραδοσιακή κριτική σκέψη εστιάζει στη λογική και τα τεκμήρια, τους όταν εφαρμόζεται στην κλιματική αλλαγή συχνά παραβλέπει τους ψυχολογικές επιπτώσεις των καταστροφολογικών ή αρνητικών αφηγήσεων. Η έρευνα στην οικοψυχολογία δείχνει ότι τέτοιες αφηγήσεις μπορούν να παραλύσουν τους εκπαιδευόμενους ή να προκαλέσουν αποστασιοποίηση (Pihkala, 2020). Μια ικανότητα κριτικής οικοψυχολογίας επιτρέπει τους φοιτητές να εντοπίζουν και να αποδομούν αυτές τους αφηγήσεις και να καλλιεργούν πλαισιώσεις βασισμένες στα δυνατά σημεία, που υποστηρίζουν την ελπίδα, την αποτελεσματικότητα και την επιμονή (Ojala, 2016). Η αξιοποίηση πρακτικών, τεκμηριωμένων εργαλείων προσαρμοσμένων από τη Γνωσιακή Συμπεριφορική Θεραπεία μπορεί να βοηθήσει τους φοιτητές να αντιμετωπίσουν το κλιματικό άγχος και το οικολογικό πένθος.

- Γνωστική αναπλαισίωση: διδασκαλία τους φοιτητές του τρόπου μετατροπής καταστροφικών σκέψεων («είμαστε καταδικασμένοι») σε εποικοδομητικές προοπτικές («η κρίση είναι σοβαρή, αλλά η ουσιαστική δράση είναι δυνατή»).
- Συμπεριφορική ενεργοποίηση: ενθάρρυνση των φοιτητών να αναλαμβάνουν μικρές βιώσιμες δράσεις όταν αισθάνονται παράλυτοι, μειώνοντας έτσι την αδυναμία.
- Εργαλεία αυτοπαρακολούθησης και αναστοχασμού: υποστήριξη των φοιτητών στον εντοπισμό συναισθηματικών ερεθισμάτων και στην ανάπτυξη υγιέστερων συνηθειών αντιμετώπισης.

Παράδειγμα: Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν τους συνεντεύξεις τόνισαν τη σημασία τους εξισορρόπησης των ανησυχητικών δεδομένων με ελπιδοφόρα επικοινωνία. Πρότειναν να αναδεικνύονται ιστορίες προσανατολισμένες τους λύσεις και πρωτοβουλίες των ίδιων των φοιτητών, ώστε να αποτρέπεται η απάθεια και να διατηρείται η συμμετοχή.

2.3 Μετασχηματιστική Πλαισίωση

Περιγραφή: Αναγνώριση και ενσωμάτωση του οικολογικού πένθους και τους οικολογικής ενοχής στον προσδιορισμό των προβλημάτων βιωσιμότητας.

Η πλαισίωση τους προβλήματος δεν είναι ουδέτερη διαδικασία, αλλά διαμορφώνεται από συναισθήματα, αξίες και ταυτότητες. Το οικολογικό πένθος και η οικολογική ενοχή αποτελούν συχνές συναισθηματικές αντιδράσεις στην κλιματική κρίση (Cunsolo & Ellis, 2018). Αν αγνοηθούν, μπορεί να οδηγήσουν σε αποφυγή ή παράλυση. Αν αναγνωριστούν, μπορούν να ανοίξουν εποικοδομητικές οδούς τους τη δράση. Εκπαιδευτικά μοντέλα τους το Αναστοχάζομαι – Ενημερώνομαι – Δρω ενθαρρύνουν τους φοιτητές να επεξεργάζονται τα συναισθήματά τους πριν σχεδιάσουν λύσεις. Παρομοίως, το Μοντέλο Διπλής Διεργασίας αντιμετώπισης (Stroebe & Schut, 2010) δείχνει πώς η εναλλαγή μεταξύ αντιμετώπισης προσανατολισμένης στην απώλεια και αντιμετώπισης προσανατολισμένης στην αποκατάσταση υποστηρίζει την ανθεκτικότητα. Με την ενσωμάτωση αυτών των προσεγγίσεων, η πλαισίωση των προβλημάτων μετατρέπεται σε μια συναισθηματικά ενήμερη πρακτική που ενισχύει την προσαρμοστική συμμετοχή.

Παράδειγμα: Οι εμπειρογνώμονες περιέγραψαν ότι οι φοιτητές συχνά αποσύρονταν από τους συζητήσεις στην τάξη αφού παρουσιάζονταν καταστροφικές προβλέψεις. Συνιστώνται δομημένες συνεδρίες αναστοχασμού πριν από τον σχεδιασμό λύσεων, ώστε η συναισθηματική υπερφόρτωση να μετασχηματίζεται σε εποικοδομητική ικανότητα δράσης.

Τομέας Ικανοτήτων 3: Οραματισμός Βιώσιμων Μελλοντικών Προοπτικών

3.1 Ενδυνάμωση τους Ελπίδας και τους Αποτελεσματικότητας

Περιγραφή: Οραματισμός ελπιδοφόρων, πλουραλιστικών και δίκαιων μελλοντικών προοπτικών μέσω αφήγησης, ιστοριών και τεχνών.

Ο γραμματισμός για το μέλλον είναι η ικανότητα να φανταζόμαστε πολλαπλά πιθανά μέλλοντα και να τα αξιοποιούμε για να καθοδηγούμε τους σημερινές επιλογές. Στην ανώτατη εκπαίδευση, συχνά περιορίζεται σε τεχνολογικά ή οικονομικά σενάρια, παραβλέποντας τους πολιτισμικές, ψυχολογικές και σχετιζόμενες με τη δικαιοσύνη διαστάσεις. Ο Miller (2018) υπογραμμίζει την πρόβλεψη ως βασική ικανότητα για την πλοήγηση στην αβεβαιότητα και την προετοιμασία των εκπαιδευομένων να αντιμετωπίζουν ανατρεπτικές αλλαγές. Η ενσωμάτωση αφήγησης ιστοριών, υποθετικών μεθόδων και συμμετοχικού σχεδιασμού σεναρίων βοηθά τους φοιτητές να εξασκούνται στην αβεβαιότητα, να ενισχύουν την ελπίδα και να καλλιεργούν ικανότητα δράσης.

Παράδειγμα: Οι εμπειρογνώμονες πρότειναν εργαστήρια για το μέλλον, όπου οι φοιτητές συνδημιουργούν υποθετικές ιστορίες για κοινωνίες ανθεκτικές στο κλίμα. Τέτοιες ασκήσεις βοήθησαν τους φοιτητές να μετακινηθούν από την απόγνωση τους την ελπίδα, δείχνοντάς τους ότι εναλλακτικές μελλοντικές προοπτικές είναι δυνατές.

3.2 Ανθεκτική Προσαρμοστικότητα

Περιγραφή: Συνδυασμός ευελιξίας με εκπαίδευση στην ανθεκτικότητα, ρύθμιση του άγχους και γνωσιακά συμπεριφορικά εργαλεία.

Η προσαρμοστικότητα αποτελεί βασική ικανότητα του GreenComp, όμως συχνά πλαισιώνεται μόνο με συμπεριφορικούς όρους. Η ανθεκτική προσαρμοστικότητα τη διευρύνει ώστε να περιλάβει ψυχολογικές ικανότητες όπως η συναισθηματική ρύθμιση, η ενσυνειδητότητα και η υποστήριξη από ομοτίμους. Ο Pihkala (2020) δείχνει ότι πρακτικές όπως η γνωστική αναπλαισίωση καταστροφικών σκέψεων, η ενσυνειδητότητα και η συμπεριφορική ενεργοποίηση μπορούν να μειώσουν το οικολογικό

άγχος και να αποκαταστήσουν την αίσθηση ικανότητας δράσης. Με την ενσωμάτωση αυτών των εργαλείων στην ανώτατη εκπαίδευση, οι φοιτητές εξοπλίζονται καλύτερα για να αντιμετωπίσουν την αβεβαιότητα και να διατηρούν τη συμμετοχή τους στις προκλήσεις βιωσιμότητας.

Παράδειγμα: Οι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν ότι η αντίσταση στην αλλαγή τρόπου ζωής δεν οφειλόταν σε άγνοια, αλλά σε συναισθηματική υπερφόρτωση. Η εκπαίδευση των φοιτητών σε πρακτικές μικροανθεκτικότητας, όπως η ενσυνειδητότητα και η αναπλαισίωση, μπορεί να τους καταστήσει πιο δεκτικούς στη βιώσιμη δράση.

3.3 Δημιουργική και Διεπιστημονική Διερεύνηση

Περιγραφή: Αξιοποίηση των τεχνών, του σχεδιασμού και θεραπευτικών πρακτικών παράλληλα με την επιστήμη.

Η διερευνητική σκέψη στην εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα συχνά παραμένει περιορισμένη σε επιστημονικές προσεγγίσεις. Η δημιουργική και διεπιστημονική διερεύνηση διευρύνει αυτό το πεδίο, ενσωματώνοντας τέχνες, θεραπευτικές πρακτικές και αφήγηση ιστοριών στα προγράμματα σπουδών βιωσιμότητας. Ο Wals (2015) υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα πρέπει να καλλιεργεί κοινωνικοοικολογική επίγνωση μέσα από βιωματική και συμμετοχική μάθηση. Παρομοίως, οι Sirros, Battisti και Grimm (2008) προτείνουν το μοντέλο κεφάλι - χέρια - καρδιά, δίνοντας έμφαση στη διανοητική, πρακτική και συναισθηματική συμμετοχή. Οι προσεγγίσεις αυτές επιτρέπουν στους φοιτητές να επεξεργάζονται συναισθήματα, να φαντάζονται εναλλακτικές και να εμπλέκονται με την πολυπλοκότητα με τρόπους που ενισχύουν την ενσυναίσθηση και τη συστημική κατανόηση.

Παράδειγμα: Οι διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες τόνισαν τη σημασία των δημιουργικών και θεραπευτικών τεχνών στην ανώτατη εκπαίδευση. Για παράδειγμα, συνεργατικά εργαστήρια θεάτρου και τέχνης περιγράφηκαν ως αποτελεσματικοί χώροι όπου οι φοιτητές μπορούν να εκφράζουν οικολογικά συναισθήματα και να φαντάζονται νέες δυνατότητες.

Τομέας Ικανοτήτων 4: Δράση για τη Βιωσιμότητα

4.1 Αφηγηματική Ικανότητα Δράσης

Περιγραφή: Αξιοποίηση της αφήγησης ιστοριών για την καλλιέργεια ηγεσίας που εξισορροπεί τον ακτιβισμό, τη φροντίδα και την ευημερία.

Η πολιτική ικανότητα δράσης στο GreenComp πλαισιώνεται με όρους ενδυνάμωσης και συμμετοχής των πολιτών, αλλά σπάνια λαμβάνει υπόψη τους συναισθηματικούς κινδύνους της εξουθένωσης και της απογοήτευσης. Η έρευνα στη θετική ψυχολογία υποδεικνύει ότι ο βιώσιμος ακτιβισμός απαιτεί αυτοαποτελεσματικότητα, επιμονή και ενσυναίσθηση (Ojala, 2016). Η προσαρμοσμένη ικανότητα «Αφηγηματική Ικανότητα Δράσης» υπογραμμίζει τη δύναμη των ιστοριών στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο οι φοιτητές αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως δρώντα υποκείμενα στην κλιματική κρίση. Η αφήγηση ιστοριών και οι κλιματικές αφηγήσεις δεν αποτελούν μόνο εργαλεία νοηματοδότησης, αλλά και ανάπτυξης ηγεσίας: βοηθούν τους φοιτητές να πλαισιώνουν συλλογικές προκλήσεις, να κινητοποιούν ομοτίμους και να διατηρούν το κίνητρο. Όταν συνδυάζεται με ενσυναισθητική ηγεσία, η αφηγηματική ικανότητα δράσης διασφαλίζει ότι ο ακτιβισμός θεμελιώνεται στη φροντίδα, τη συμπερίληψη και την ευημερία. Η βιβλιογραφία αναδεικνύει τον ρόλο της θετικής ψυχολογίας και των αφηγηματικών πρακτικών στη διατήρηση της ικανότητας δράσης και στην πρόληψη της εξουθένωσης (Ojala, 2016· Biswas, 2022). Η ενσυναισθητική αφηγηματική κλιματική ικανότητα δράσης ενσωματώνει αυτές τις γνώσεις, προωθώντας ηγεσία που φροντίζει τους ομοτίμους και την κοινότητα, καθώς και τους περιβαλλοντικούς στόχους. Με την ενσωμάτωση της ενσυναίσθησης και της φροντίδας στη δράση των πολιτών, η ανώτατη εκπαίδευση μπορεί να εκπαιδεύσει ανθεκτικούς ηγέτες.

Παράδειγμα: Πρόταση για «εργαστήρια ακτιβισμού», όπου οι φοιτητές εξασκούνται στον σχεδιασμό εκστρατειών, ενώ παράλληλα μαθαίνουν τεχνικές υποστήριξης ομοτίμων και πρωτόκολλα ασφαλούς χώρου για τη διατήρηση μακροπρόθεσμης συμμετοχής.

4.2 Πρακτικές Συλλογικής Ανθεκτικότητας

Περιγραφή: Ενσωμάτωση υποστήριξης από ομοτίμους, ομαδικού διαλόγου και κοινοτικής φροντίδας σε έργα βιωσιμότητας.

Η συλλογική δράση στην εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα είναι αποτελεσματικότερη όταν ενισχύεται από δομές κοινωνικής και συναισθηματικής υποστήριξης. Η βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η ανθεκτικότητα ενδυναμώνεται μέσα από τη δημιουργία κοινότητας, τις σχέσεις μεταξύ ομοτίμων και τις συμμετοχικές προσεγγίσεις (Leal Filho et al., 2025· Sterling, 2010· Pihkala, 2020). Τέτοιες πρακτικές βοηθούν τους φοιτητές να επεξεργάζονται το οικολογικό άγχος, να καλλιεργούν ενσυναίσθηση και να οικοδομούν κοινή ικανότητα δράσης. Με την ενσωμάτωση ομαδικού διαλόγου, καθοδήγησης και ασφαλών χώρων στην ανώτατη εκπαίδευση, τα ιδρύματα μπορούν να δημιουργήσουν υποστηρικτικά περιβάλλοντα που ενισχύουν την προσαρμοστική επίλυση προβλημάτων και τη μακροπρόθεσμη συμμετοχή.

Παράδειγμα: Οι εμπειρογνώμονες τόνισαν ότι οι ομάδες υποστήριξης ομοτίμων, η δημιουργία κοινότητας και οι διεπιστημονικές ομάδες έργου ήταν ουσιώδεις για την ανθεκτικότητα των φοιτητών. Παρατήρησαν ότι οι φοιτητές που συμμετέχουν σε τέτοια συλλογικά περιβάλλοντα μπορούν να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, λιγότερο άγχος και ισχυρότερη δέσμευση σε διαρκή κλιματική δράση.

4.3 Αναστοχαστική Πρωτοβουλία και Αυτοφροντίδα

Περιγραφή: Εξισορρόπηση της ατομικής ικανότητας δράσης με όρια, ενσυνειδητότητα και πρακτικές βιώσιμης διαβίωσης.

Παρότι η ατομική πρωτοβουλία είναι κρίσιμη, η υπερβολική έμφαση σε αυτή μπορεί να οδηγήσει σε οικολογική ενοχή και υπερβολική απόδοση ευθύνης, δηλαδή στην επιβολή ενός μη βιώσιμου βάρους ηθικής ευθύνης στα άτομα για συστημικά προβλήματα, ιδίως στους νέους ενήλικες. Ο Pihkala (2020) τονίζει ότι το οικολογικό άγχος και η ενοχή πρέπει να αντιμετωπίζονται με τρόπους που προλαμβάνουν

την εξουθένωση και την παράλυση. Άλλες έρευνες αναδεικνύουν τον ρόλο της θετικής ψυχολογίας και των αναστοχαστικών πρακτικών στη διατήρηση της μακροπρόθεσμης συμμετοχής (Ojala, 2016· Biswas, 2022). Μια αναστοχαστική προσέγγιση αυτοφροντίδας επαναπλαισιώνει την πρωτοβουλία ως ισορροπία μεταξύ ουσιαστικής δράσης και προσωπικής ευημερίας. Πρακτικές όπως η ενσυνείδητη κατανάλωση, η θέσπιση ορίων και η τήρηση ημερολογίου βοηθούν τους φοιτητές να παραμένουν ενεργοί χωρίς να εξαντλούνται.

Παράδειγμα: Οι διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες τόνισαν την ανάγκη τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης να παρέχουν σαφείς διαδρομές φροντίδας. Πρέπει να είναι σαφές πότε οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υποστηρίξουν τους φοιτητές και πότε χρειάζεται να τους παραπέμπουν σε συμβουλευτικές υπηρεσίες. Έτσι διασφαλίζεται ότι οι φοιτητές παραμένουν ενεργοί χωρίς να επωμίζονται μη βιώσιμα βάρη.

Συμπεράσματα

Το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp του RISE UP για Νέους Ενήλικες αποτελεί μια ουσιαστική και επίκαιρη εξέλιξη στην ευρωπαϊκή εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα. Εμπλουτίζοντας τις δώδεκα ικανότητες του ευρωπαϊκού GreenComp με γνώσεις από την οικοψυχολογία, τη γνωσιακή συμπεριφορική θεωρία, τη θετική ψυχολογία, την παιδαγωγική μέσω των τεχνών και την έρευνα για την ανθεκτικότητα, το πλαίσιο ανταποκρίνεται σε ένα κενό που τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη αναγνωρίζουν ολοένα περισσότερο, χωρίς να διαθέτουν μέχρι σήμερα τα εννοιολογικά εργαλεία για να το αντιμετωπίσουν: την ανάγκη να εξοπλίζουν τους φοιτητές όχι μόνο με γνώσεις για την κλιματική κρίση, αλλά και με τις ψυχολογικές και συναισθηματικές ικανότητες ώστε να εμπλέκονται με αυτή εποικοδομητικά, με βιώσιμο τρόπο και χωρίς να κατακλύζονται.

Το πλαίσιο δεν αντικαθιστά το GreenComp. Βασίζεται σε αυτό, αντιμετωπίζοντας τους αρχικούς τέσσερις τομείς και τις δώδεκα ικανότητες ως μια ισχυρή και ευρέως αναγνωρισμένη βάση, και εμβαθύνοντας καθεμία από αυτές με τις ψυχοκοινωνικές και παιδαγωγικές διαστάσεις που είναι ουσιώδεις για την εκπαίδευση στην κλιματική ανθεκτικότητα σε επίπεδο ανώτατης εκπαίδευσης.

Το Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp έχει σχεδιαστεί ως εργαλείο αναφοράς και σχεδιασμού και όχι ως κανονιστικό πρόγραμμα σπουδών. Οι διαφορετικοί χρήστες θα το αξιοποιήσουν με διαφορετικούς τρόπους.

Οι σχεδιαστές προγραμμάτων σπουδών μπορούν να χρησιμοποιήσουν το πλαίσιο για να αξιολογήσουν τα υφιστάμενα χαρτοφυλάκια μαθημάτων σε σχέση με τις δώδεκα προσαρμοσμένες ικανότητες, προσδιορίζοντας ποιες ψυχολογικές και συναισθηματικές διαστάσεις καλύπτονται ήδη, ποιες απουσιάζουν και πού στοχευμένες προσθήκες, είτε μία μόνο αναστοχαστική άσκηση είτε μια πλήρως ενσωματωμένη ενότητα, θα είχαν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο. Η αντιστοίχιση στον Πίνακα 3 (σ. 14) παρέχει ένα δομημένο σημείο εκκίνησης για αυτή τη διαδικασία.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν το πλαίσιο ως εννοιολογικό οδηγό κατά τον σχεδιασμό ή την αναθεώρηση μαθησιακών δραστηριοτήτων, συνδέοντας συγκεκριμένες ικανότητες με τους μαθησιακούς στόχους ενός υφιστάμενου μαθήματος. Το πλαίσιο είναι σκόπιμα αρθρωτό: οι εκπαιδευτικοί δεν χρειάζεται να καλύψουν και τις δώδεκα ικανότητες σε ένα μόνο μάθημα. Η επιλογή δύο ή τριών ικανοτήτων και η εις βάθος ενασχόληση με αυτές είναι κατάλληλη και αποτελεσματική.

Οι θεσμικοί ηγέτες, οι φορείς διασφάλισης ποιότητας και οι διευθυντές προγραμμάτων μπορούν να χρησιμοποιήσουν το πλαίσιο για τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων σχετικά με το πώς ενσωματώνονται η βιωσιμότητα και η ευημερία σε θεσμικό επίπεδο και πώς οι σχετικές πολιτικές ευθυγραμμίζονται με τα ευρωπαϊκά πλαίσια και τα πρότυπα πιστοποίησης. Το συνοδευτικό Συνοπτικό Σημείωμα Πολιτικής παρέχει στοχευμένη καθοδήγηση για αυτό το κοινό.

Οι υπηρεσίες υποστήριξης φοιτητών και οι μονάδες ευημερίας μπορούν να αξιοποιήσουν το πλαίσιο για να εντάξουν το έργο τους σε μια ευρύτερη λογική ανάπτυξης ικανοτήτων, δείχνοντας στους ακαδημαϊκούς συναδέλφους ότι η συναισθηματική και ψυχολογική υποστήριξη δεν είναι ξεχωριστή από τη μάθηση, αλλά συστατικό της στοιχείο.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το πλαίσιο δεν αποτελεί θεραπευτικό πρωτόκολλο. Παρότι αρκετές ικανότητες εμπλέκονται άμεσα με ψυχολογικές διεργασίες, όπως το οικολογικό άγχος, το πένθος, η γνωστική αναπλαισίωση και η ενσυνειδητότητα, η εφαρμογή τους σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα θα πρέπει να παραμένει παιδαγωγικά πλαισιωμένη. Οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται με συναισθηματικά ευαίσθητο περιεχόμενο ενθαρρύνονται να θέτουν σαφή όρια και να παραπέμπουν τους φοιτητές που βιώνουν σημαντική δυσφορία στην κατάλληλη επαγγελματική υποστήριξη.

Το Τριμερές Πακέτο Πόρων του RISE UP

Το παρόν πλαίσιο αποτελεί ένα μέρος ενός συνεκτικού τριμερούς πακέτου πόρων που αναπτύχθηκε από την κοινοπραξία RISE UP. Τα τρία παραδοτέα έχουν σχεδιαστεί ώστε να χρησιμοποιούνται μαζί και να αλληλοενισχύονται.

Το **Προσαρμοσμένο Πλαίσιο GreenComp**, δηλαδή το παρόν έγγραφο, παρέχει τη θεωρητική και εννοιολογική βάση: ορίζει ποιες είναι οι ικανότητες, γιατί έχουν σημασία, πώς συνδέονται με το αρχικό GreenComp και ποια έρευνα και διαβούλευση με εμπειρογνώμονες τις τεκμηριώνει.

Η **Εργαλειοθήκη Εκπαιδευτικών** για τη Μετασχηματιστική Κλιματική Ανθεκτικότητα καθιστά το πλαίσιο λειτουργικό μέσα από ένα σύνολο έτοιμων προς χρήση διδακτικών δραστηριοτήτων. Κάθε δραστηριότητα συνδέεται με μία ή περισσότερες από τις προσαρμοσμένες ικανότητες και παρέχει λεπτομερή καθοδήγηση διευκόλυνσης, μαθησιακούς στόχους, προτεινόμενες μορφές και δεοντολογικές παραμέτρους. Οι εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να περάσουν άμεσα από το πλαίσιο στην πρακτική της τάξης θα βρουν στην Εργαλειοθήκη το πιο πρακτικό σημείο εκκίνησης.

Το **Συνοπτικό Σημείωμα Χάραξης Πολιτικής** μεταφράζει τις επιπτώσεις του πλαισίου για το θεσμικό και εθνικό κοινό χάραξης πολιτικής. Παρέχει μια συνοπτική τεκμηριωμένη βάση, ένα σύνολο στοχευμένων συστάσεων πολιτικής και το επιχείρημα ότι η ενσωμάτωση ψυχοκοινωνικών ικανοτήτων βιωσιμότητας στην ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί ζήτημα θεσμικής ποιότητας και ευημερίας των φοιτητών, και όχι μόνο θέμα σχεδιασμού προγραμμάτων σπουδών.

Μαζί, τα τρία αυτά παραδοτέα προσφέρουν στα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης μια συνεκτική διαδρομή από τη δέσμευση πολιτικής, μέσω του σχεδιασμού προγραμμάτων σπουδών, έως τη διδακτική πρακτική.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Barbir, J., Baars, C., Eustachio, J.H.P.P., Sharifi, A., Demarzo, M., & Leal-Filho, W. (2025). Observing sustainability through the mindfulness lens: a conceptual framework based on a bibliometric review analysis. *Sustain Sci* 20, 251–267. <https://doi.org/10.1007/s11625-024-01581-8>
- Bianchi, G., Pisiotis, U. and Cabrera Giraldez, M., GreenComp The European sustainability competence framework, Punie, Y. and Bacigalupo, M. editor(s), EUR 30955 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-46485-3, doi:10.2760/13286 , JRC128040.
- Biswas, R. (2022). Ecopsychology – An introspection. In N. Mitra & S. Pal (Eds.), *Environmental Management*
- Bentz, J. (2020). Learning about climate change in, with and through art. *Climatic Change* 162, 1595–1612. <https://doi.org/10.1007/s10584-020-02804-4>
- Boyer Sudduth Environmental Consultants (2020, May 20). How to use positive psychology for better climate conversations. Retrieved May 12, 2025, from <https://boyersudduth.com/articles/try-positive-psychology-for-better-climate-conversations?>
- Bragg, R., & Atkins, G. J. N. E. C. R. (2016). A review of nature-based interventions for mental health care. *Natural England Commissioned Reports*, 204, 18. <https://publications.naturalengland.org.uk/publication/4513819616346112>
- Comtesse, H., Ertl, V., Hengst, S. M. C., Rosner, R., & Smid, G. E. (2021). Ecological grief as a response to environmental change: A mental health risk or functional response? *International journal of environmental research and public health*, 18(2), 734. <https://doi.org/10.3390/ijerph18020734>
- Cooke, A., Benham, C., Butt, N., & Dean, J. (2024). Ecological grief literacy: Approaches for responding to environmental loss. *Conservation Letters*, 17(3), e13018. <https://doi.org/10.1111/conl.13018>
- Coren, E., & Wang, H. (Eds.). (2024). *Storytelling to Accelerate Climate Solutions*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-54790-4>
- Corral-Verdugo, V. (2012). The positive psychology of sustainability. *Environ Dev Sustain* 14, 651–666. <https://doi.org/10.1007/s10668-012-9346-8>
- Crandon, T.J., Scott, J.G., Charlson, F.J., & Thomas, H. (2022). A social–ecological perspective on climate anxiety in children and adolescents. *Nat. Clim. Chang.* 12, 123–131 (2022). <https://doi.org/10.1038/s41558-021-01251-y>
- Cunsolo, A., & Ellis, N. R. (2018). Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. *Nature Climate Change*, 8(4), 275–281. <https://doi.org/10.1038/s41558-018-0092-2>
- Gardiner, S. M. (2011). A perfect moral storm: The ethical tragedy of climate change, environmental ethics and science policy series. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195379440.001.0001>
- Harris, D. M. (2019). Telling Stories about Climate Change. *The Professional Geographer*, 72(3), 309–316. <https://doi.org/10.1080/00330124.2019.1686996>

- Hofmann, S. G., Asnaani, A., Vonk, I. J., Sawyer, A. T., & Fang, A. (2012). The Efficacy of Cognitive Behavioral Therapy: A Review of Meta-analyses. *Cognitive therapy and research*, 36(5), 427–440. <https://doi.org/10.1007/s10608-012-9476-1>
- Ives, C. D., Giusti, M., Fischer, J., Abson, D. J., Klaniecki, K., Dorninger, C., Laudan, J., Barthel, S., Abernethy, P., Martín-López, B., Raymond, C. M., Kendal, D., & von Wehrden, H. (2017). Human-nature connection: a multidisciplinary review. *Current opinion in environmental sustainability*, 26, 106–113. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2017.05.005>
- Ives, C.D., Freeth, R. & Fischer, J. Inside-out sustainability: The neglect of inner worlds. *Ambio* 49, 208–217 (2020). <https://doi.org/10.1007/s13280-019-01187-w>
- Jansen, P., Rahe, M., & Wolff, F. (2024). How does mindfulness relate to sustainable attitude and behavior? The role of possible mediators. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 43(22), 19708–19720. <https://doi.org/10.1007/s12144-024-05741-y>
- Lalonde, C., & Roux-Dufort, C. (2013). Challenges in teaching crisis management: Connecting theories, skills, and reflexivity. *Journal of Management Education*, 37(1), 21–50.
- Leal Filho, W., Kim, E., Palau-Salvador, Aranguiz-Mesias, P., Oyedele, S., Molera, L., Semitiel-García, M., Ruiz-de-Maya, S., Moradi, A., & Trevisan, L., V. (2025). Climate justice: The contribution of higher education institutions. *Discov Sustain* 6, 278 (2025). <https://doi.org/10.1007/s43621-025-01090-3>
- Leal Filho, W., Shiel, C., & Paço, A. (2016). Implementing and operationalising integrative approaches to sustainability in higher education: the role of project-oriented learning. *Journal of cleaner Production*, 133, 126–135. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.05.079>
- Macleroy, V., Chung, Y. (2023). How can digital storytelling open up spaces for activist citizenship where young children create stories of hope and resilience across the world?. *IJEC* 55, 441–461 (2023). <https://doi.org/10.1007/s13158-023-00371-0>
- Marselle, M. R., Warber, S. L., & Irvine, K. N. (2019). Growing resilience through interaction with nature: Can group walks in nature buffer the effects of stressful life events on mental health? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(6), 986. <https://doi.org/10.3390/ijerph16060986>
- McLaughlin, H., & Seabrook, D. (2025). The creative arts therapies and the climate crisis: Toward a framework for intentional engagement. *Arts in Psychotherapy*, 92. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2025.102255>
- Miller, R., Poli, R., & Rossel, P. (2018). The discipline of anticipation: Foundations for futures literacy 1. In *Transforming the future* (pp. 51–65). Routledge.
- Mochizuki, Y., & Bryan, A. (2015). Climate change education in the context of education for sustainable development: Rationale and principles. *Journal of Education for Sustainable Development*, 9(1), 4–26. <https://doi.org/10.1177/0973408215569109>
- Nambiar, V., & Singh, S. (2023, December). Understanding the prevalence of eco guilt and eco grief among adolescents: A Salutogenic approach towards building 'pro-environmental behaviour'. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 1279, No. 1, p. 012019). IOP Publishing. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1279/1/012019>

- Ojala, M. (2012). Regulating worry, promoting hope: How do children, adolescents, and young adults cope with climate change? *International Journal of Environmental and Science Education*, 7(4), 537–561.
- Ojala, M. (2016). Facing anxiety in climate change education : from therapeutic practice to hopeful transgressive learning. *Canadian Journal of Environmental Education*, 21, 41-56.
- Pihkala, P. (2020). Anxiety and the ecological crisis: An analysis of eco-anxiety and climate anxiety. *Sustainability*, 12(19), 7836. <https://doi.org/10.3390/su12197836>
- Pihkala, P. (2022). The process of eco-anxiety and ecological grief: A narrative review and a new proposal. *Sustainability*, 14(24), 16628. <https://doi.org/10.3390/su142416628>
- Rabelista-Nijhof, A. (2023). Narrative transportation, identification, and storytelling in environmental (science) communication: Immersing audiences in a story. *ScienceOpen Preprints*.
- Ricket, A. L. (2021). Teaching land as an extension of self. *The Radical Teacher*, (119), 14-20. <https://radicalteacher.library.pitt.edu/ojs/radicalteacher/article/view/706/713>
- Scheirich, C. (2020). Coping with the Climate crisis: exploring art therapy for sustainable mental health. <https://spectrum.library.concordia.ca/id/eprint/986936/>
- Seligman, M. E., Steen, T. A., Park, N., & Peterson, C. (2005). Positive psychology progress: empirical validation of interventions. *The American psychologist*, 60(5), 410–421. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.5.410>
- Senge, P. (2006). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization* (2nd ed.). New York: Doubleday/Currency.
- Sipos, Y., Battisti, B., & Grimm, K. (2008). Achieving transformative sustainability learning: Engaging head, hands and heart. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 9(1), 68–86. <https://doi.org/10.1108/14676370810842193>
- Sterling, S. (2010). Transformative learning and sustainability: Sketching the conceptual ground. *Learning and teaching in higher education*, 5(11), 17-33.
- Stroebe, M., & Schut, H. (2010). The Dual Process Model of Coping with Bereavement: A Decade on. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 61(4), 273-289. <https://doi.org/10.2190/OM.61.4.b>
- Wals, A. E. J. (2015). Beyond unreasonable doubt. Education and learning for socio-ecological sustainability in the Anthropocene. Wageningen University. <https://edepot.wur.nl/365312>
- Wamsler, C., & Brink, E. (2018). Mindsets for sustainability: Exploring the link between mindfulness and sustainable climate adaptation. *Ecological Economics*, Elsevier, vol. 151(C), pages 55-61.
- Wang, H., Safer, D. L., Cosentino, M., Cooper, R., Van Susteren, L., Coren, E., Nosek, G., Lertzman, R., & Sutton, S. (2023). Coping with eco-anxiety: An interdisciplinary perspective for collective learning and strategic communication. *The Journal of Climate Change and Health*, 9, 100211. <https://doi.org/10.1016/j.joclim.2023.100211>
- Webb, J. (2012). Climate Change and Society: The Chimera of Behaviour Change Technologies. *Sociology*, 46(1), 109-125. <https://doi.org/10.1177/0038038511419196>

Williamson, K., Satre-Meloy, A., Velasco, K., & Green, K. (2018). Climate change needs behavior change: Making the case for behavioral solutions to reduce global warming. Arlington, VA: Rare
<https://rare.org/wp-content/uploads/2019/02/2018-CCNBC-Report.pdf>

Κοινοπραξία του Έργου:

